

„NEGYVEN ÉV LEMARADÁSÁT KELL BEPÓTOLNUNK...!

Beszélgetés Adriányi Gáborral

Adriányi Gáborral, a Bonni Egyetem Katolikus Hittudományi Karának professzorával 1990 november végén, a Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközössége évi közgyűlésén és tudományos konferenciáján beszélgettem. A professzor úr neve sajnos hosszú ideig csak az egyháztörténészek körében volt ismert idehaza. Pedig jelentős tudományos munkássága az egész magyar történetírásnak vitathatatlanul szerves és megbecsülendő része. Hat könyvet írt, 74 tudományos dolgozatot publikált, s 12 mű kiadásában vett részt. Legfontosabb munkái: „50 Jahre ungarische Kirchengeschichte 1895–1945”, „Ungarn und das I. Vatikanum” és „Az egyháztörténet kézikönyve”. 1973 óta az ő szerkesztésében jelenik meg a „Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae” sorozat. Ennek keretében olyan jelentős magyar egyháztörténetírók műveit adta közre, mint Hermann Egyed, Salacz Gábor és Meszlényi Antal. Ezt a magas színvonalú sorozatot Magyarországon is ismerjük. Azonban eddig keveseknek adatott meg, hogy valamennyi kötetét beszerezzék. Azt hiszem, nem tévedek, ha azt mondom, hogy sokan örömmel látnánk, ha itthon újra megjelenének ezek a ma már beszerezhetetlen könyvek.

Beszélgetésünk elején arra kérem Adriányi professzor urat, hogy vázolja fel magáról egy rövid életrajzot.

1935-ben születtem Nagykanizsán. Gimnáziumi tanulmányaimat a piaristáknál végeztem, először Nagykanizsán, majd Veszprémben. A veszprémi egyházmegye kispapja lettem. A kisszeminárium feloszlata után az esztergomi ferenceseknél tanultam, de Budapesten, a III. kerületi Árpád Gimnáziumban érettségiztem. 1954-től 1959-ig a budapesti Pázmány Péter Hittudományi Akadémián teológiai tanulmányokat folytattam. 1959-ben innen már mint felszentelt diakonust eltávolítottak, mert társaimmal együtt nem voltam hajlandó a békepapi gyűléseket látogatni. 1960-ban Budapesten Zadravec István, egykori tábori püspök titokban szentelt pappá. 1961-ben Kelet-Németországon keresztül Nyugatra menekültem. 1961 és 1963 között a római Szent Tamás Egyetemen (Angelicum) tanultam. 1963-ban megszereztem a teológiai doktorátust. Tanárom Angelus Waltz dominikánus professzor volt. 1963-tól 1966-ig káplán voltam a németországi limburgi egyházmegyében. 1966-ban elnyertem a Deutsche Forschungsgemeinschaft két éves tudományos ösztöndíját, és kutatásokat végeztem Rómában, Bécsben, valamint Párizsban. 1971-ben szereztem meg a Bonni Egyetemen a magántanári képesítést egyháztörténelem szakból. 1972-ben tanársegéd lettem ugyanitt, a Katolikus Hittudományi Karon. 1973-ban docenssé neveztek ki. 1976-ban kaptam meg a Közép- és Újkori Egyháztörténelem Tanszékének vezetését.

Mikor kezdett el Professzor Úr érdeklődni az egyháztörténet iránt?

Hogy őszinte legyek, meg kell mondanom, hogy maga az egyháztörténet tulajdonképpen csak teológus koromban kezdett el érdekelni. Azonban a történelem általában már gyermekkoromtól fogva roppantul érdekelt.

A teológiai stúdiumoknak nagyon sok ága van. Hogyan lett Önből éppen egyháztörténész?

Talán a véletlen is közrejátszott ebben. A Pázmány Péter Hittudományi Akadémián egyik professzorom, Bánk József egyházjogász – a későbbi váci püspök – pályázatot írt ki a Vatikán és az Osztrák–Magyar Monarchia közti 1855-ös konkordátum magyar vonatkozásairól. Ez ugyan jogászi téma volt, de engem az egyházjog is nagyon érdekelt. Bánk József kívánságára folytattam ezen a téren a kutatásokat. Az eredmény végül az lett, hogy ez a pályamunka tulajdonképpen egy egyháztörténeti dolgozattá kerekedett ki. Később a doktori disszertációm is ebből a témából írtam.

Kik voltak azok a tudósok, akik Professzor Úrra leginkább hatottak itthon, illetve külföldön?

Budapesti tanárain közül elsősorban Galla Ferencet említeném meg. Az ő egyháztörténeti előadásait nálunk az akadémián ugyan egy kissé megmosolyogták, azonban a szemináriumi hallatlan érdekesek voltak. Nem hiszem, hogy volt vagy van jelenleg is Magyarországon történész vagy egyháztörténész, aki a XVI. és XVII. század magyar történetét annyira részletesen ismerte volna, mint Galla Ferenc. Galla Hóman-tanítvány volt. Azt mondhatom, hogy tőle kaptam a legfontosabb indíttatást itthon, Magyarországon. Külföldön meg kell említenem Párizsban Jean Danielou professzort, a későbbi római bíborost. Azután Hubert Jedin professzort, akinek a habilitációm tulajdonképpen köszönhetem. De megemlítem itt a Bonni Egyetemről Bernhardt Stasiewski professzort is.

Mire terjed ki Professzor Úr jelenlegi oktatómunkája?

A német egyetemeken közép- és újkori egyháztörténelemből az oktatómunka úgy történik, hogy ez a téma négy félévre van felosztva. Tehát négy szemeszter alatt a korai középkortól egészen napjainkig át kell tekinteni az egyháztörténetet. Ezenkívül én minden félévben külön előadásokat tartok a katolikus egyház közép- és délkelet-európai történetéből. Ezekhez aztán természetesen még hozzátartoznak a külön szemináriumi előadások, gyakorlatok – un. fő- és alszemináriumok vezetése -, valamint diplomamunkák és disszertációk tudományos végigkísérése.

Kérem, beszéljen a kutatómunkájáról! Pillanatnyilag milyen témán dolgozik Professzor Úr!

Tulajdonképpen az egész magyar egyháztörténetet felöleli a kutatóterületem. Ezen az ezer éven belül leginkább az XIX. és a XX. századdal foglalkozom. Legtöbb munkám német nyelven jelent meg. Főként a magyarországi katolikus zsinatokkal kapcsolatban végzek kutatást. E kutatások eredményét szeretném egy könyvben összefoglalni. Ezenkívül a római Collegium Germanicum et Hungaricum levéltárában gyűjtök anyagot. Ott rendkívül érdekes anyag található a legújabb korról kapcsolatban. Itt említem meg, hogy minden évben egy kötetet adok ki az általam megindított „Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae” című sorozatból. A tizenegyedik kötet éppen most van nyomtatás alatt, de már nyomdakész állapotban van a tizenkettedik is. (Udvardy József: A kalocsai érsek életrajza 1526-ig, és Beke Margit: Püspökkari jegyzőkönyvek 1919–1945 című művei.)

Mi az Ön véleménye a jelenlegi magyar egyháztörténetírásról?

Egyszerűen annyi, hogy negyven év lemaradását kell bepótolni.

Professzor Úr szerint melyek az első feladatok, amelyek megoldásával ezt a lemaradást csökkenthetjük, majd megszüntethetjük?

Valójában a legelemibb feltételeknek kell eleget tenni ahhoz, hogy ezt a célt elérjük. Az első ezek közül a nyelvek tanulása, illetve ismerete. Ez nemcsak a latin nyelvre vonatkozik, hanem a környező államok modern nyelveire, valamint a nyugati nyelvekre is. Ezek ismerete nélkül a magyar egyháztörténetet jól művelni nem lehet.

Másodszor szükség van az egyház hitének és struktúrájának ismeretére. Aki nem ismeri a katolikus dogmatikát, aki nem ismeri az egyház szervezetét, az nem tud szakszerűen foglalkozni az egyháztörténettel sem.

Harmadszor maradéktalanul ismerni kell a mai nyugati szakirodalmat. Hogy egy egyháztörténeti témát modern módon és szakszerűen fel tudjunk dolgozni, ahhoz először tudni kell, hogy mit kutattak ki eddig az adott témával kapcsolatban, és mire kell felépítenünk a további kutatást.

Milyen lehetőségeket lát az itthoni és a külföldön élő magyar származású egyháztörténészek együttműködése terén?

Legfontosabb, hogy a kutatásokat kölcsönösen kiegészítsük! Megismerhetjük egymás problémáit, egymás témáit, és ezzel kapcsolatban tanácsokat kérhetünk és adhatunk. Lehetséges volna bizonyosan az is, hogy egy közös kutatótémát állítunk föl, amit a hazai és külföldön élő magyar egyháztörténészek közösen dolgoznak fel. Például a magyarországi egyháztörténészek az itthoni levéltárak forrásait dolgozhatnak fel, és ugyanezen témákban a külföldön élők az ottani levéltárak anyagát kutathatják. Erre a legjobb lehetőséget a vatikáni levéltár kínálja. (Ne feledjük, a történettudomány ábécéje a forráskutatás!)

Külföldön mennyire ismert a Magyarországon élő egyháztörténészek munkássága?

Jóformán alig ismeretes! Sajnos még a magyar egyháztörténetet sem ismerik külföldön. Erről publikációk nem jelentek meg. Jellemző, hogy idegen nyelven egy összefoglaló magyar egyháztörténeti mű nem is létezik. Kivételt csak bizonyos tanulmányok képeznek. Főként 1945 és 1956 után kerültek külföldre egyes magyar történészek – így egyháztörténészek is –, akik itt-ott elvéve magyar témát is publikáltak. Ezek próbálták Nyugaton a magyar történetírás sötét foltját egy kissé felderíteni. Két évvel ezelőtt írtam egy könyvet német nyelven: „Tanulmányok a magyar egyház történetéhez”. Remélem, hogy ezzel kapcsolatban tudtam egy kis útmutatást adni. De egy idegennyelvű magyar egyháztörténet megírása még a jövő feladata.

Mekkora egyáltalán külföldön az érdeklődés a magyar egyháztörténet iránt?

Az érdeklődés kétségtelenül megvan. Főként most, hogy Közép- és Kelet-Európa Nyugaton a figyelem középpontjába került. Engem is megkeresett egy neves német könyvkiadó, és arra kért fel, hogy írjak egy tanulmányt az úgynevezett kelet-európai államok újabb egyháztörténetéről. Mivel előadásaimnak ez állandó és visszatérő témája, ezért ezt nagyon szívesen megtenném. De hát sajnos az idő mindig kevés, és így ezt a feladatot nem tudom pillanatnyilag megvalósítani! Remélem azonban, hogy egyszer erre is sort tudok keríteni.

Köszönöm szépen a beszélgetést, és kívánom Professzor Úrnak, hogy tervei megvalósuljanak!

A beszélgetést Giczi Zsolt készítette